

UIT DE SCHRIFT

De glorie van het koningschap.

Een koning, die de armen in trouw recht doet, diens troon zal in eeuwigheid bevestigd worden. Spr. 29:14.

Er is reeds heel veel over het koningschap gesproken. Velen hebben er geen goed woord voor over. Men verklaart het koningschap dan ook als opgekomen naar het recht van den sterkste. Men kan dan hoogstens waardeeren een populair vorst of vorstenhuis. Het is gelukkig, dat de Bijbel ons betere dingen zegt van het koningschap. Het koningschap is van God. Hij heeft het aan de wereld gegeven. Hij heeft ook de roeping van het koningschap aangewezen, een taak, welke rechtstreeks verband houdt met deze zondige wereld zelf. In deze wereld leeft de streving van het menschelek hart om alleen zichzelf het leven te gunnen, om zelf te genieten van wat de groote wereldtafel biedt. Men vraagt niet naar de wet, welke iedereen het leven garandeert, men is zichzelf de wet, omdat men zichzelf het leven bouwen wil. Dit moet uitloopen op een totale ruïne.

Maar God heeft het koningschap gegeven, en den koning toevertrouwd gerechtigheid te oefenen, en wel zóó, dat ieder het leven heeft, dat niemand vertrapt worde, dat geen mensch, zelfs de armste niet, leeft bij de gratie van den rijke, maar leeft bij de gratie van Gods wet. En de Heere heeft hem daartoe Zijn wet geschonken. Want alleen dan is dat mogelijk. Wie naar de wet Gods leeft, die kan gerechtigheid oefenen, die geeft ieder zijn plaats, die garandeert ieder — wijl hij rechtspersoonlijkheid bezit — het leven. Dat is de glorie van het koningschap in deze wereld. Gerechtigheid uit te oefenen naar de wet Gods, zoodat ieder het leven heeft, en niemand vertrapt kan worden, maar ieders leven opbloeien kan.

Gelukkig het land, dat zulk een koning bezit, en gelukkig de koning, die zoo zijn roeping vervult — want achter dit koningschap staat God, de groote Barmhartige, Die het leven verlossen wil, en Die door het koningschap van Jezus Christus ieder weer het leven garandeeren wil overeenkomstig de wet. Want in Jezus Christus zal het waarachtige koningschap weer gezien worden. In Zijn koninkrijk zal ieder het leven hebben, groot en klein, rijk en arm, ieder, die voor Hem buigt. En het rijke Messiaansche geschenk aan de wereld zal zijn het koninkrijk der gerechtigheid, waar ieder recht gedaan wordt, ook den armste, zoodat ieder het leven heeft tot in eeuwigheid onder de zón van Gods welbehagen. God zal dan ook den troon van Jezus Christus vastzetten in de hemelen tot in eeuwigheid. Zoo is het koningschap in deze wereld, wanneer het zijn roeping verstaat, schaduwwan van het koningschap van Christus.

En wie vandaag het koningschap uitoefent, en dat doet naar de gerechtigheid van het koninkrijk Gods, zelf buigende voor Jezus Christus, die is zijn volk tot een rijken zegen, want hij waarborgt ieder het leven, hij handhaaft de wet Gods. Hier heerscht dan ook niet het recht van den sterkste, maar het recht van de wet. Zulk een koning is een rijk geschenk van God.

En zoo heeft ook het huis van Oranje het koningschap uitgeoefend. Daartoe van God zelf geleerd. In een langen strijd tegen harde tyrannie. En dat is het wonder van genade aan ons volk geschonken. En dat is de hand, die ons met Oranje verbindt.

En dit koningshuis heeft ook de belofte in vervulling zien gaan: diens troon zal in eeuwigheid bevestigd worden. Het huis van Oranje heeft zijn glans behouden, wijl het vastgehouden heeft aan zijn roeping: gerechtigheid uit te oefenen naar de wet Gods.

En de hoop, die in ons hart leeft, is, dat dit koningschap in het huis van Oranje blijve, dat het zijn schoone traditie handhave: ieder, ook den armste, recht te doen naar de wet Gods, daarin buigende voor Jezus Christus en de gerechtigheid van het koninkrijk Gods. Dat zal gebeuren, wanneer in het huis van Oranje blijft de vreeze des Heeren, de erkenning, dat het koningschap van God is, en dat het zijn glans verkrijgt van Jezus Christus.

En wanneer wij deze week waarlijk feest gevierd hebben vanwege het geboren koningskind — een schoone gave Gods aan ons volk — dan moet dit in ons hart geleefd hebben: bewaring van het huis van Oranje met bewaring van zijn schoone traditie: het koningschap der gerechtigheid. Dit is een schoone roeping. Haar vervulling is alleen mogelijk in Christus' krachten. Laten wij dan blijven, een ieder in het zijne. Het huis van Oranje in zijn koningsglorie: ieder het leven te geven naar de wet Gods; te regeren, opdat niemand vertrapt worde onder de zón van Gods gratie. En wij leven uit de wet Gods om ons leven schoon te maken voor God door tegen de zonde te strijden en Hem ter eer te leven. En voorts met elkander niet vergeten, dat alleen Jezus Christus dit leven verlost en behoudt.

H.

v. d. B.

KERKELUK LEVEN

Prinses Beatrix.

Met groote blijdschap heeft ons volk de geboorte van Prinses Beatrix Wilhelmina Armgard vernomen; en met name onze kerken hebben God er voor gedankt in vele afzonderlijk belegde samenkomsten. „Beatrix” wil niet, zooals door de A.V.R.O. gezegd is, vertaald worden als „gelukkige”, doch als: „eene, die gelukkig maakt”, die vreugde geeft, tot zegen is. Inzoverre in den band tusschen volk en Vorstenhuis de genade Gods erkend en verbeid wordt, kan, onder inwachting van Gods zegen, inderdaad de verwachting, in dezen naam uitgesproken, worden gedeeld.

De naam Beatrix is reeds vaak aan prinsessen gegeven. Luiscius vermeldt o.m. Beatrix, de gemalin van Keizer Frederik I (gehuwd 1156). Toen zij „de nieuwsgierigheid had”, Milaan te gaan bezien, zetten „eenige multelingen de prinsesse achterwaards op een ezelin, en gaven haar de staart, in plaats van een toom, in de hand, en leiden haar zoo door de gehele stad”. Waarna Milaan door den Keizer verwoest is; de grond werd „met zout inplaats van met koren bezaait”. Ook de Koningin van Napels, Sicilie, etc., gehuwd in 1245 met Karel, zoon van Lodewijk VIII, Koning van Frankrijk, heette Beatrix; zij had een dochter van dien naam, gehuwd met den „titularen keizer” van Constantinopel. En er zijn nog heel wat andere van dien naam; Luiscius geeft alleen voorbeelden uit den ouden tijd.

Naar gemeld werd, is thans de naam gekozen om zijn betekenis. Men mag aannemen, dat met name ook tegenover dezen tijd van revolutionaire „multelingen”, die zich tegenwoordig wel anders uiten dan in Milaan destijds geschied is, de verbindende en conserveerende kracht, die in den samengang van Nederland en Oranje ons allen toesprekt, ook den Vorstelijken ouders heeft voor oogen gestaan, en dat zoo de keuze van dezen door niemand verwachten naam uitdrukking wilde geven aan het verheugende feit, dat weer nieuw leven kwam in het Oranjehuis, dat zoo stil geworden was, toen een moeder en een dochter alleen waren overgebleven. En in deze richting gaande, hebben de gedachten van de ouders van Prinses Beatrix ongetwijfeld die van ons volk ontmoet.

Zoo wees ook deze naamgeving naar een eenheid, die in Christus' geest ga rusten. K. S.

Prof. Hepps misverstanden inzake de algemeene genade. (XII.)

Overige bezwaren. (II.)

Een tweede bezwaar, dat heel de brochure van Prof. Hepp drukt, is de onvoldoende poging tot Schriftbewijs. Eenerzijds wordt met een handomdraai van de baan geschoven, of onder het hoofd „zorgbarend” gekatalogiseerd wat b.v. mijnerzijds in mijn „Wat is de Hemel?” aan materiaal (ook uit de Schrift) gegeven is in de kwestie der algemeene genade; en dan op een manier, die genoegzaam reeds is getypeerd in onze korte stukjes: „Hoe Prof. Dr. V. Hepp citeert”. Maar hooren we dan anderzijds Prof. Hepp zelf het woord nemen als Schrift-opener, dan kunnen we ons slechts weer verwonderen, over het peil n.l., waartoe onze tegenwoordige wetenschappelijke praestaties bezig zijn af te zakken.

We beginnen met een bijbelplaats, waarover onze lezers in Perschoouw meer kunnen vinden. Al raakt de passage, waarin Prof. Hepp deze plaats citeert, niet mijzelf, doch Ds de Graaf, toch willen we ook onzerzijds er iets van zeggen; ook in de kwestie der „onwederstandelijke genade” stond de zaak zoo.

Was het ons te doen, om een verdediging van de gevoelens van Ds de Graaf, we zouden eerst uiteen dienen te zetten, wat deze van Jesaja 26:10 zegt. Maar onze lezers weten, dat ons doel een ander is. Het gaat ons om de vraag, of de Professoren Hepp en Kuiper mogen optreden met de bekende slagwoorden. Dát hebben we steeds betwist; dát ontkenen we ook in dit geval. Want wat Prof. Hepp nu zijnerzijds opmerkt tegen Ds de Graaf, houdt geen steek, en kan hoogstens illustratie zijn bij wat onzerzijds gezegd is.

Volgens Prof. Hepp „rust de leer der algemeene genade” wel „niet op dezen éénten tekst”, doch in elk geval toch óók op dien éénten tekst. Daar hebben we dus houvast aan.

Nu gaan we eens lezen, wat er staat. De Statenvertaling heeft:

„Wordt den goddelooze genade bewezen, hij leert evenwel geene gerechtigheid, hij drijft onrecht in een gansch richtig land, en hij ziet de hoogheid des HEEREN niet aan.” Prof. Ridderbos (Korte Verklaring) heeft deze vertaling (en ook Prof. Hepp heeft ze aangehaald): „Wordt de goddelooze genadig behandeld, dan leert hij geene gerechtigheid; in een land van recht handelt hij krom, en hij ziet niet de hoogheid des HEEREN.”

„Hiermede (d.w.z. met de in de Statenvertaling bedoelde „genade”) „hiermede kan — aldus verzekert nu Prof. Hepp — niet bedoeld zijn de particuliere genade”. Particuliere genade beteekent bij Prof. Hepp blijkbaar het geheel van die genadewerkingen, die God aan de uitverkorenen doet toekomen, om zijn verkiezing ten eeuwigden leven ten uitvoer te leggen. Want Prof. Hepp vervolgt: „Dan” (n.l. indien hier bedoeld was de particuliere genade) „dan zou de goddelooze wel rechtvaardigheid leeren. Hier is uitsluitend gemeend de onbekende goddelooze. Deze genade moet dus een andere dan de bijzondere genade zijn”. En op dien grond

geeft Prof. Hepp dan (na vermelding van verschillende andere vertalingen) van dezen tekst volgende parafraze: „Jes. 26:10 kan alzoo worden geparafraseerd: een al te groote mate van ALGEMEENE genade is niet bevorderlijk voor de gerechtigheid” (36, cf. 25).

Kerlijk gezegd, versta ik hiervan niets. Tegenover deze „parafraze” grijp ik eens naar de Kantteekeningen:

„Hebr. in het land der rechtigheden; dat is, in het land waar Gods Woord geleerd wordt, „hetwelk den rechten weg der zaligheid aanwijst. De zin is: Ofschoon zij in de uiterlijke gemeenschap „DER KERK zijn, zoo leiden zij evenwel een hoos „leven.”

De kerk nu is volgens Kuiper het domein der particuliere genade. Aan haar is voorts de dienst des Woords en die der „genademiddelen” toebetrouwd.

Nu sluiten we ons oog niet voor het feit, dat volgens Dr A. Kuiper (Gem. Gr. II, 238) „dezelfde werkingen der genademiddelen en geestelijke gaven het karakter van „particuliere genade” dragen, zoo ze ten deel vallen aan hen, die reeds wedergeboren zijn, of het straks zullen worden. Maar dat ze daarentegen het karakter van „gemeene gratie” niet overschrijden bij personen of kringen, die straks buiten Christus wegsterven”. Worden, die van verre beteken is; want dezelfde preek, dezelfde doop, dezelfde avondmaalsbediening, dezelfde censuur en afsnijding, is nu — als Dr Kuiper recht ziet — vrucht van particuliere genade voor den één, en van gemeene gratie voor den ander, — óók in dezelfde kerk. De kerk doet volgens deze opvatting van Dr Kuiper elken Zondag, ja iederen dag, zending en evangelisatie nu meegerekend, zoowel aan de particuliere, als aan de gemeene gratie dienst in één en hetzelfde uur, in één en denzelfden arbeid. We laten dit verder onbesproken; het komt slechts ons bezwaar tegen de leer der „terreinen” ten goede.

Maar wat we niet kunnen verstaan, dat is, hoe de verdediger van „gangbare meeningen”, d.w.z. van wat uit Kuipers gemeene-gratie-leer in allerlei vorm aan ons volk en onze jeugd is doorgegeven, nu beweren kan, dat volgens Jes. 26:10 een „AL TE GROOTE MATE VAN ALGEMEENE GENADE niet bevorderlijk is voor de gerechtigheid”. Van „een al te groote mate van Gods werk heb ik nog nooit gehoord; ik geloof ook niet, dat Hij te groote of te kleine mate uitdeelt. Wel, dat, hoe continuër de uitdeeling is van de „geestelijke gaven”, die naar Kuipers woord naar hun oorsprong tot de particuliere genade behooren (a.w. 239, vgl. III, 106), des te meer ze „bevorderlijk zijn voor de gerechtigheid”. Want de toorn Gods wordt van den hemel geopenbaard, Rom. 1, over alle goddeloosheid der menschen, zoowel Jood als Griek, als zij het openbaringslicht verachten. Als de hypocriet zich verstokt en verhardt, en nu verstokt, verhardt, verlaten wordt, dan is dat openbaring van Gods gerechtigheid. Maar ook dit blijve rusten; Prof. Hepp zal met „gerechtigheid” wel weer iets anders bedoelen.

De aangehaalde plaats uit Jesaja bewijst dus alleen maar, dat in de doorden profeet ondersteld de situatie de verharding van den zondaar in de kerk heel erg wezen zal, dat hij alsdan de geopenbaarde gerechtigheid Gods niet zal „leeren”, niet „aannemen”. Dat dus de continueering van „een stil en gerust leven” den verstokten aanleiding wordt van verder gaande verharding. Wil Prof. Hepp dat een indirect gevolg van een „al te groote mate van algemeene genade” noemen, hij moet het weten. Maar dan blijft ons alleen te constateeren, dat ook hij, wat we trouwens al wisten, meer dan eens van gangbare meeningen afwijkt. Onder gemeene gratie verstaat Dr Kuiper met name juist ook dit, dat de zonde gestuit wordt. Hier evenwel blijkt, dat ze vaak erger wordt. En dit niet uit Gods, doch uit menscheleke schuld.

Liever dan bij de „parafraze” van Prof. Hepp sluit ik me aan bij die van Dr A. Kuiper. Die moet op zijn college dogmatiek (blijkens niet-gedictieerd gedeelte van den Loc. de Peccato, 125) eens gezegd hebben wat hier op neerkomt:

„De grootheid of kleinheid der zonden hangt van verschillende rationes af:

a., b., c., d. van 't milieu, waarin gezondigd wordt. Een meisje in een bordeel geboren, in ontucht vallende, zondigt minder erg dan een meisje, opgevoed in een Christelijken kring, dat zich toch verleiden laat. Dat is wat Jes. 26:10 noemt: „een zondigen in gansch richtigen lande”. Er is onderscheid tusschen de omgeving van 't Eastend te Londen (die den dief maakt) en van een klein stil dorpje in Schotland. Jezus zelf zegt daarom, dat het in den dag des Oordeels Gomorra en Sodom verdragelijker zal zijn dan Kapernaüm en Bethsaida, ofschoon de zonde der sodomie in onze oogen zwaarder schijnt, dan die van het ongeloof. Daarom is het zondigen IN DE KERK erger dan buiten de Kerk.”

Men zou dus Prof. Hepp willen vragen, zulke „parafrasen” maar achterwege te laten in betoogen, die anderen van ik weet niet wat beschuldigen, en vlak na een klacht over „exegetische willekeur vóór en na”. Prof. Hepp citeert Prof. Ridderbos op Jes. 26:10. Daar zegt Prof. Ridderbos: dat „de gerichten heilzaam (zijn), daar ze (menigmaal) de menschen tot het kennen en beoefenen der gerechtigheid, dus tot bekeering leiden. Daarentegen” (zoo vervolgt Prof. Ridderbos) „daarentegen geschiedt dit niet, zoo de goddelooze steeds gespaard wordt; dan blijft hij in zijne goddeloosheid volharden”. Bij dit woord „sparen” legt Prof. Hepp

nu den
der w
de”, zoo
jezer van
ben, dat
hetzelfde
het ge
richt”. H
wereld z
wie er n
blijvende
een vaste
woorden:
wereld”,
misbaar,
krachten
het leid
En z
de geme
moeten
overvloec
met den
het „con
te zeer
daarbij
meene-gr
den term
frase ge
van (alg
het elem
in het te
wanneer
woers
keurig
lezer van
schrift
angst v
dergelijk
oorlog, i
vrede bes
leden zij
mannelij
dat tek
over de
gelegd o
steeds h
Men ka
wegen
soms w
van een
spreekt,
stratie l
ut cam

En de
aangehe
rende)
daarin
schieder
hier ver
ma heeft
den tek
hij wil.

Tegen
op, dat
(juchan
moet bl
bepaald
dat het
die stru
een gun
daad Ge
HEEFT,
spreken
dogmati
eens sa
Jes. 26
nadige
over he
zijn o
de „tw
geen of
van he

We v
éenen
Neen, m
mede r
„Geme
register
bruikte
waarin
wordt,
zegen a
min),
verki
terlij
David
volk),
kers),
nade a
om gena
geme
voor b
een goe
meer”,
verschil
nade te
genade
naar Ps
Ps. 77
(Psalm

van verschillende
st volgende para-
n geparafraseerd:
ALGEMEENE
ik voor de ge-

niets. Tegenover
Kantteekeningen:

tigheden; dat
rd geleerd wordt,
heid aanwijst. De
lijke gemeenschap
evenwel een boos

domen der par-
dienst des Woords
oud.

t feit, dat volgens
elfde werkin-
n geestelijke
particuliere
den aan hen, die
s zullen worden.
ter van „ge-
n bij personen of
egsterven”. Woor-
nt dezelfde preek-
edining, dezelfde
Dr Kuyper recht
de voor den één,
der... óók in de-
ze opvatting van
dag, zending en
l aan de particu-
ist in één en het-
eid. We laten dit
ons bezwaar tegen
de.

n, dat is, hoe de-
”, d.w.z. van wat
allerlei vorm aan-
ven, nu beweren
„AL TE GROOTE
niet bevorderlijk
il te groote mate
ehoort; ik geloof
ine mate uitdeelt.
eling is van de
ers woord naar
re genade behou-
der ze „bevorder-
nt de toorn Gods
Rom. 1, over alle
Jood als Griek,
Als de hypocriet
verstokt, verhard,
ing van Gods ge-
sten; Prof. Hepp
andere bedoelen,
bewijst dus alleen
et onderstel-
en zondar in de
i de geopenbaarde
niet „aannemen”
len gerust leven”
an verder gaande
n indirect gevolg
lgemeene genade”
r dan blijft ons
wat we trouwens
gbare meeningen
staat Dr Kuyper
zonde gestuit
naak erger wordt,
nischelijke schuld.

Prof. Hepp sluit
Die moet op zijn
eerd gedeelte van
hebben wat hier-

onden hangt van
gezondigd wordt.
ontucht vallende,
opgevoed in een
rleiden laat. Dat
in in gansch rich-
ten de omgeving
lief maakt) en
d. Jezus zelf zegt
ordeels Gomorra
n Kapernaüm en
sodomie in onze
iet ongelooft. Daar-
ter dan buiten de

igen, zulke „para-
in betoogen, die
uldigen, en vlak
illekeur vóór en
os op Jes. 26:10
erichten heilzaam
ten tot het kennen
tot bekeering le-
Ridderbos) „daar-
goddelooze steeds
ine goddeloosheid
legt Prof. Hepp

nu den vinger; immers: „sparen is juist een
der werkingen van de algemeene genade”,
zoo merkt Prof. Hepp op. Maar de opmerkelijke
lezer van Prof. Ridderbos' verklaring zal begrepen heb-
ben, dat het „steeds sparen” van den goddelooze hier
hetzelfde beteekent als: „het niet komen van
het gericht”, of: het „lang uithouden van het ge-
richt”. Het gericht, zoo zegt de profeet, oefent in de
wereld zijn werking uit; het leert gerechtigheid... aan
wie er niet door terneder wordt geveld, aan de over-
blijvenden. De openbaring van Gods toorn is immers
een vaste component in de geschiedenis. Met andere
woorden: ze is onmisbaar, zolang de wereld „deze
wereld”, onze bedeeeling „deze bedeeeling” is. Ze is on-
misbaar, ook voor het in evenwicht houden van de
krachten van gerechtigheid en ongerechtigheid, voor
het leiden van een „stil en gerust leven”.

En zoo is dus deze tekst heelemaal geen bewijs voor
de gemeene-gratie-leer, zooals Prof. Hepp die meent te
moeten verdedigen. Hij is alleen maar een bewijs, ten
overvloede, van de juistheid van mijn bewering, dat
met den term „gratie” het vraagstuk van het „sparen”,
het „conserveeren” der wereld, ook na den val, veel
te zeer begrensd wordt. Dat de probleemstelling
daarbij te eng wordt, Prof. Hepp heeft, om zijn „ge-
meene-gratie-opvatting” te kunnen volhouden, en om
den term „gratie” te kunnen blijven stellen, zijn para-
frase gegeven, die we kennen: een „al te groote mate
van (algemeene) genade”. Maar dat gaat niet op. Want
het element van het GERICHT, hoewel het nadrukkelijk
in het tekstverband naar voren gebracht wordt (vs. 9:
wanneer uwe gerichten de aarde treffen, leeren de in-
woners der wereld gerechtigheid), wordt hier onwille-
keurig weggewerkt uit den gedachten gang van den
lezer van Prof. Hepp. Boven de passage Jes. 26:7-19
schrijft Prof. Ridderbos: „Gerichtsverwachting”, en niet:
angst voor een surplus van gemeene gratie, of iets
dergelijks. Als de vrede niet wordt verstoord door een
oorlog, is daarmee nog niet een al te groote mate van
vrede bereikt; als in een zangkoor te weinig vrouwelijke
leden zijn, beteekent dat nog niet een te groot aantal van
mannelijke leden; als bij een ei het zout ontbreekt, is
dat tekort aan zout nog geen surplus van ei. Wat ik
over de gemeene gratie zei, heeft steeds den nadruk
gelegd op het element van het oordeel; ik weigerde
steeds het element der genade overheerschend te maken.
Men kan nu achteraf zien, langs welke wonderlijke
wegen van redebeleid dit element van het „gericht”
soms wordt weggeredeneerd, ook in deze „parafrase”
van een passage, die juist over GERICHTSverwachting
spreekt, en uit die verwachting spreekt. Vs. 10 is illu-
stratie bij vs. 9: haec sententia superiori ita respondet,
ut eam illustret (Vitranga).

En dan zwijgen we nog maar over het feit, dat de
aangehaalde plaats minder over het oordeel en de (spa-
rende) lankmoedigheid zelf handelt, dan wel over de
daarin optredende openbaring van God in de ge-
schiedenis. Het probleem der gemeene gratie wordt
hier vermengd met dat der openbaring. Ds Hoekse-
ma heeft gelijk: Prof. Hepp legt eerst zijn meening in
den tekst, en haalt dan het „bewijs” er uit voor wat
hij wil. Maar dat is exegetische willekeur.

Tegen Ds de Graaf legt Prof. Hepp er den nadruk
op, dat in het hebreewsch een werkwoordsvorm staat
(juchan), welke van „genade” (chen) is afgeleid. Het
moet blijkens het verband dienen ten bewijze van een
bepaalde gezindheid Gods. Maar weer merken we op,
dat het iets anders is, te constateeren, dat voor iemand,
die straf verdient heeft, het uithouden dier straf als
een gunst GEVOELD wordt, dan te beweren, dat inder-
daad God een positief gunstige gezindheid in Zijn hart
HEEFT. Er is ook nog zoo iets als een anthropopathisch
spreken over God (Gods „berouw”); voordat men daarop
dogmatische constructies fundeert, dient men toch eerst
eens samen daarover te spreken. Temeer, omdat in
Jes. 26:10 niet gezegd wordt, dat God inderdaad ge-
nadige gezindheid heeft, doch alleen wordt gehandeld
over het onderstelde geval, dat de openbaring van
zijn ongenadige gezindheid uithijft. En dat b.v. de
„tweede oorzaken” van het gericht, de vijanden,
geen offensief openen; ook zij toch kunnen als subject
van het „genadig behandelen” worden gedacht.

We vergeten niet, dat Prof. Hepp zelf zegt: op dezen
één tekst rust de leer der algemeene genade niet.
Neen, maar er staat toch, dat die leer op dezen tekst
mede rust. En dat is te houd gesproken; in Kuypers
„Gemeene Gratie” vindt men Jes. 26:10 dan ook in het
register niet vermeld. En wie in Gesenius het hier ge-
bruikte woord „chanan” opzoekt, en de gevallen nagaat,
waarin het van God als subject der handeling gebruikt
wordt, die ziet zich verwijzen naar Gen. 33:11, (Gods
zegen aan Jakob), 43:29 (een wensch voor Benja-
min), Ex. 33:19 (de beroemde plaats, voor de uit-
verkiezing!!!) Num. 6:25 (de hoogepries-
terlijke zegen!!!), 2 Sam. 12:22 (zegen aan
David), 2 Kon. 13:23 (genade aan het verbonds-
volk), Jes. 27:11 (géén genade over verbondsbre-
kers), 30:18v. (genade over Sion), Amos 5:15 (ge-
nade aan Jozefs overblijfsel), Mal. 1:9 (gebed
om genade over de zich bekeerende verbonds-
gemeente), Klaagl. 4:16 („de tijd van genade is
voorbij, Gods lankmoedigheid heeft een einde, van
een goedgunstig achtslaan op zijn volk is geen sprake
meer”, parafrase Prof. Aalders; over den tekst bestaat
verschil van meening); Ps. 59:6 (gebed om geen ge-
nade te bewijzen aan goddeloozen), Jes. 33:2 (gebed
om genade voor de „heilige kerk”, Kantt.), en voorts nog
naar Ps. 123:3 (Israël), Ps. 4:2 (Psalmddichter), e.d.;
Ps. 77:10 (idem); Gen. 33:5 (Jacob), Ps. 119:29
(Psalmddichter). De werkwoordsvorm, die in Jes. 26:10

voorkomt, wordt ook gebruikt in Spr. 21:10 (de godde-
looze heeft geen medelijden met zijn naaste).

Wie uit het gebruik van dezen werkwoordsvorm in
den hypothetischen zin van Jes. 26:10 iets
afleiden wil, dat in het geding tusschen Prof. Hepp
en zijn broeders eerstgenoemde zou kunnen helpen,
die bezondigt zich aan klankendogmatiek. Rust „de”
leer der algemeene genade ook op dezen tekst? Prof.
Hepp zegt: ja. Ik antwoord: neen; maar het verband
van den tekst begunstigt het gevoelen van mij zelf,
en laat zich gevoegelijk inhouden in het betoog, dat Prof.
Greijdanus onlangs in ons blad heeft gegeven. Geen
der door Gesenius aangehaalde teksten (zie boven)
komt Prof. Hepp te hulp; wij betwijfelen trouwens,
of hij van zulke biblicistische hulpverlening gediend
zou willen zijn, als hij definitief zijn standpunt be-
palen moest.

K. S.

Een motie.

Van den eerstondergeteekende ontving ik bij schrij-
ven van 2 Februari 1938 het verzoek, „bijgaand schrijven
in „De Reformatie” plaats te willen geven”:

*De Ring Roermond-Venlo van de organisatie der
Vrije Universiteit,*

nota genomen hebbende

*van de mededeeling in „Vrije Universiteitsblad”
van Mei 1937, waarin H.H. Directeuren „naar aan-
leiding van diverse brieven, welke bij hen zijn
ingekomen ter zake van de pers-polemiek, berichten,
dat het hun gebleken is, dat die aangelegenheid de
volle aandacht van het college van Curatoren heeft,
zoo wel van den materielen inhoud der geopperde
bedenkingen, als van de wijze van behandeling
daarvan betreft”.*

constateerende,

*dat inzake deze aangelegenheid sindsdien geen
wezenlijke verandering heeft plaats gevonden,
dat „de volle aandacht” van het college van
Curatoren „van den materielen inhoud der geopperde
bedenkingen betreft”, niet tot eenig feitelijk
resultaat heeft geleid,
dat van eenige „wijze van behandeling daarvan”
niets doeltreffends is gebleken,*

spreekt

*uit hartelijke liefde tot de Vrije Universiteit
unaniem haar volsteeds afkeuring en diep leed-
vezen over deze houding uit en neemt zich voor
deze zaak bij het Provinciaal Comité aanhangig te
maken.*

*teneinde aan Heeren Directeuren worde verzocht
meer resoluut, consequent en afdoend in deze zaak
te handelen en ons gereformeerde volk niet langer
over hun houding in het onzekere te laten.*

De Ring Roermond-Venlo.

*De J. GROEN Jr., Praeses.
Ir D. W. VAN GELDER, Secretaris.
G. BOVEN.
B. KAMPHUIS.
W. OOSTERBEEK Sr.*

Venlo, Januari 1938.

Tot zoover het stuk.

Volgende week hoop ik enkele opmerkingen naar
aanleiding van deze motie in ons blad te geven.

K. S.

Hoe Prof. Dr V. Hepp citeert. (V.)

Geval 10. Op bl. 69 citeert Prof. Hepp mijn uitspraak:
„De Gemeene Gratie” is uit een oogpunt van Schrift-
bewijs één van Kuypers minst geslaagde werken”.
Prof. Hepp vindt dat nog al erg; hij zal dus wel nooit
iets dergelijks b.v. van Bavinck hebben beweerd... Maar
dan vervolgt hij: „Als eenige grond wordt aangegeven,
dat Kuyper daarin niet voldoende terugging op de
schepping”. Maar dat is weer mis. Ik gebruikte het
recht, dat ook Prof. Hepp meermalen zich toekent, een
bewering te geven zonder bewijs (als Prof. Hepp 'hebb-
ben wil, dan met genoegen). Dat ik volstrekt geen
„grond” aangaf, en dus ook niet dezen „eenigen
grond”, blijkt uit wat ik schreef: „Ref.” XV, 302, b:
„Veel van de verschillen, die Dr Noordmans tusschen
Kuyper en mij meent te kunnen constateeren, zullen
fictief blijken, als hij Kuypers andere werken bestudeert;
„De Gemeene Gratie” is uit een oogpunt van Schrift-
bewijs een van Kuypers minst geslaagde werken.
Met name zijn teruggaan op de schepping wordt
uit zijn andere, minder beeldende geschriften, duide-
lijker, dan Dr Noordmans het zag, in zijn reconstructie
van Kuypers gemeene-gratie-leer”. Wie deze passage
aandachtig leest, bemerkt, dat Prof. Hepp er maar weer
wat van gemaakt heeft. Hij ziet ook, dat de hoogleeraar
het mis had, toen hij mij als „eenigen grond (!)” in
de schoenen schoof, dat Kuyper in „De Gemeene Gratie”
niet voldoende op de schepping terugging. Ik zei: in
zijn andere geschriften wordt het duidelijker dan
Dr Noordmans het zag.

Geval 11. Op bl. 70 citeert Prof. Hepp mijn
hand de uitspraak: „vervolgens laat Dr Kuyper het
leerstuk der „gemeene gratie” zijn „vaste geschiedkun-
dige uitgangspunt” vinden in de „verbondssluiting van
God met Noach na den zondvloed”, welke dateering
ons reeds veel te laat gebleken is”. Daarbij constateert
Prof. Hepp, dat ik Kuyper hier niet begrepen heb. Maar
hij laat hier uit het citaat juist de vermelding
van de plaats weg, waar ik Kuyper zelf zich
zoo hoorde uitdrukken, n.l. „Gem. Gr.” I, 7. Prof. Hepp
citeert mijn: „Wat is de Hemel?”, 200. Hij moet echter
zelf erkennen, dat ik wel degelijk vermeld, op dezelfde
plaats, dat Kuyper ook reeds in het paradijs de
gemeene gratie laat tusschenbeide treden. Maar Prof.

Het Steenen Tijdperk.

Ditmaal parkeer ik mijn twoseater in de file van
fordjes, die men op een stadsboulevard kan aan-
treffen. In de schaduw van een wolkenkrabber wil
ik even met u praten over wat men noemt: het
grootstadsprobleem.

Met de opkomst der groote steden in de vorige
eeuw is een nieuw Steenen Tijdperk aangebroken.
Zelfs in ons land met zijn vlakke weiden en tal-
looze plassen, woont bijna 27 procent der bevol-
king in steden boven de honderdduizend inwoners.
Daar is tusschen de steden natuurlijk allerlei
onderscheid. Daar zijn tuinsteden, als het ware de
stad in een luxe bandje en goud op snee. Daar zijn
de frissche steden van de masten en de grauwe
van de schoorsteenen. Maar door den rook der
fabrieken en de lichtbundels der city ziet het ont-
fermend oog van God op die tienduizenden, die
nog het onderscheid niet weten tusschen hun rech-
ter- en hun linkerhand. Het menschenoog ziet met
gemengde gevoelens de stad aan. Je kunt het bij
wijze van spreken al hooren aan de manier waar-
op iemand het woordje groot voor stad uit-
spreekt. Laat hij de r's rollen, dan is hij vast een
aanbidder van het getal, de hoogte en den kilo-
meter; hij ziet alleen den lichtkant. Verdubbelt
hij de o's, dan benauwen de gevaren zijn hart. Is
de o niet zuiver, maar helt zij over naar de
au-kant, dan is hij bepaald anti-stadsgezind! Nu,
anti-stadsgezindheid is in onzen tijd niet zeld-
zaam.

De „bruine” revolutie roept het volk terug naar
zijn bodem. Zongen eens de stadsproletaren:

Heel het raderwerk staat stil,
Als uw machtig arm het wil,

thans heft de nieuwe generatie aan:

Heel het raderwerk staat stil,
Als de kool niet groeien wil.

Christenen hebben vaak andere woorden op de-
zelfde wijs; als zij een sneer kunnen geven aan de
stad en aan de kerk in de stad, zullen zij dat
zeker niet nalaten. Jona zit nog altijd onder zijn
wonderboom, niet om God te danken voor zijn
schaduw, waarmede hij bevoorrecht werd, maar
om te zien of God Nineveh nu haast zal omkeeren!
Hoe dankbaar wij nu ook God hebben te zijn voor
ons land- en zeevolk, dat nog bij huis, troon en
altaar leeft, aan de anti-stadsgezindheid mogen wij
geen voet geven. Ook in de opkomst der groote
steden is de leiding van Gods Voorzienigheid. Hier
is niet alleen de binding, maar ook de ontplooiing
van het menschenleven. Hier wordt niet alleen met
de keien van Babel, maar ook met de kostelijke
steenen van Sion gebouwd. David moet van het
trouwe Hebron naar de groote stad Jebus, opdat
God heersche in het midden zijner vijanden. Geen
profeet wordt gedood buiten Jeruzalem, maar ook
geen Paulus of hij moet Rome zien. De Moeder-
gemeenten van de christelijke kerk waren de groote
stadkerken Jeruzalem en Antiochië. Als de steden-
dwinger van het evangelie heeft Paulus stad na
stad aan de kroon van Jezus gehecht. Orleans,
Toulouse en Bourges waren de drie fonteinen,
waaruit het water der reformatie over Frankrijk
en Europa vloeide. Genève werd de vesting van
Calvijn en Amsterdam het gereformeerde rozen-
hart! De arbeid der inwendige zending, die schitte-
rende bladzijde uit de geschiedenis der kerk, is
niet te denken zonder de slums van Londen, de
Gassen van Hamburg, de Eiskeller van Berlijn en
de Amsterdamsche Jordaan.

In de stad zal ook de worsteling der toekomst
zich voor een belangrijk deel afspelen. Hier heeft
het ongelooft zijn kathedraal, de wereldzin zijn cabar-
et, de revolutie haar cellen. Hier moge ook ge-
vonden worden de lijzaamheid en het geloof der
heiligen, hier mogen gevonden worden die de ge-
boden Gods bewaren en het geloof in Jezus.

Tot de zegepraal van Jezus Christus ook aan de
stad haar kroon zal geven. Eden was een hof,
maar Jeruzalem is een stad. Het wereldproces
om te volmaken is ten einde gebracht. (Greijdanus
bij Openbaringen 21 en 22.)

Alzoo, Broeders, bidt voor ons, opdat het Woord
des Heeren zijn loop hebbe!

Wij laten ze niet los, de honderdduizenden die
in onze steden wonen, wij houden ze vast in geloof.

Zij zullen ons niet hebben,
Zoolang deez' IJ-stad staat...

N. B.

Hepp verzuimt dan weer, erbij te vertellen, dat ik daarop
laat volgen: „op dit punt is zijn theorie niet
geheel doorzichtig”. Ik had daar het oog op
het feit, dat Dr Kuyper het leerstuk der gemeene
gratie „zijn vaste geschiedkundige uitgangspunt” laat
nemen in de verbondssluiting met Noach” (I, 7); een
uitgangspunt van een leerstuk is natuurlijk heel
wat anders dan een „uitgangspunt voor de tegen-

woordige orde van zaken" (I, 89), waarover Prof. Hepp het dan weer heeft, alsof dat hetzelfde was; voorts op het andere feit, dat Dr. Kuyper — en dat is dan weer één van zijn inconsequenties, die men niet aanwijzen kan zonder Prof. Hepp boos te maken — op bl. 254 „het vaste uitgangspunt voor de belijdenis der gemeene gratie" aanwijst in wat dadelijk na den val gebeurde, alsmede „in den mensch zelve" het vaste uitgangspunt voor de gemeene gratie (254); en tenslotte op het feit, dat volgens Dr. Kuyper (I, 90) de algemeene genade van thans „niet meer dezelfde" is als vóór den zondvloed. Natuurlijk had ik geen behoefte, dit alles uit te knobbelen in een boek, dat over den hemel handelde. Maar het wordt wel wat zonderling; het verwijt te vernemen, dat men niet citeert uit een gedeelte, dat men „niet geheel doorzichtig" noemt. K. S.

UIT DE HISTORIE

De briefwisseling tusschen Groen en Kuyper.¹⁾

III.

De verhouding van Groen en Kuyper.

In zijn korte inleiding tot de brievenuitgave herinnert Prof. Gossinga er aan, dat over de verhouding van Groen en Kuyper reeds heel wat geschreven is. „De voorstellingen dienaangaande bewegen zich tusschen de polen van algeheele overeenstemming en diepgaand verschil, maar", zoo voegt hij er terecht aan toe, „hoe zij ook luiden, ze zijn stellig voorbarig, immers gevormd zonder bekend te zijn met de bron, die te dezen ongetwijfeld als de belangrijkste moet worden aangemerkt, de tusschen hen gewisselde brieven".

Het lijkt mij de vraag, of 't zelfs met behulp van dit materiaal al mogelijk zal zijn, het laatste woord over deze kwestie te spreken. Om iets te noemen, we zouden graag nog bovendien weten, hoe Groen zich over zijn relatie tot Kuyper uitsprak tegenover anderen. Laat ons hopen, dat door een spoedige voltooiing van de geheele uitgave weldra ook in deze leemte zal worden voorzien.

Maar dit daargelaten kan worden geconstateerd, dat deze brieven een ongemeen rijke bijdrage leveren tot onze kennis van Groen en Kuyper.

En dan is het eerste en voornaamste wat ons treft de innige en hartelijke verbondenheid van deze mannen. Men denke zich in, wat dit zeggen wil bij twee figuren, tusschen wie oogenschijnlijk geen enkele overeenkomst bestond.

Reeds uiterlijk is grooter contrast bijna niet denkbaar. Tegenover de onopvallende, tengere gestalte van den een, met het smalle, spiritueele gelaat en de zachte, klankloze stem de zware, gedrongen lichaamsbouw van den ander, met den vleezigen kop en het machtige geluid.

Maar ook verder, welk een onderscheid!

Aan den eenen kant de grijsaard, al in de buurt van de 70 toen de briefwisseling goed op gang kwam. Aristocraat door afkomst en karakter, wien slechts eigen vrije keus de Haagsche society en hofkringen deed mijden. Historicus en jurist door opleiding, dien een groot fortuin in staat stelde zijn leven in te richten naar eigen wensch. Man van fijne distinctie en zoo groot zelfbedwang, dat men hem soms ten onrechte koelheid en zelfs harteloosheid verweet.

En aan den anderen kant: de jonge predikant, uit eenvoudig milieu, schaarsch gezegend met aardse goederen. Volksman op en top, en bijwijken meegesleept door zijn impulsiviteit en bruisend temperament.

Men dient deze psychologische en materiële verschillen steeds in 't oog te houden. Hoe gemakkelijk kunnen zij leiden (en hebben zij soms inderdaad geleid!) tot zakelijke meningsverschil. Met uitzondering van één punt echter, n.l. hun beider opvatting van het Calvinisme, waarop ik te zijner tijd in enkele afzonderlijke artikelen hoop terug te komen, laat ik hier deze verschillen rusten. Hoe belangwekkend het zijn zou, nader op hen in te gaan, ook al omdat ze vaak al te breed zijn uitgemeten, ik moet nu eenmaal een keuze doen. Men leze de briefwisseling er zelf op na!

Maar bovendien: veel meer dan van conflict spreekt de correspondentie van innige saamhoorigheid. Dat moge blijken, wanneer ik in het kort op enkele zijden van hun onderlinge verhouding de aandacht vestig. Ook daarbij bedien ik mij weer zooveel mogelijk van hun eigen woorden, in de verwachting dat deze kleine bloemlezing uit het overstelpend materiaal zal prikkelen tot kennismaking met de bron zelf.

In Kuypers ontwikkeling en levensgang is de aanraking met Groen een element van beslissend belang geweest. Terecht was hij zich reeds vroeg van zijn waarde bewust en naarmate zijn invloed wies verminderde zijn toch al geringe neiging, om zich te laten imponeren door anderen. De bewering is niet te sterk, dat Groen de eenige onder zijn tijdgenooten is geweest, wiens mindere hij zich voelde. Maar aan hem heeft hij zich dan ook met

al zijn kracht vastgehecht. Treffende accenten heeft hij gevonden, om zijn verbondenheid aan dezen leidman te uiten. „In u", zoo schrijft hij bij Groens laatste verjaardag, in 1875, „ligt voor het leven, waar ik thans in opga, het centrum en de normeerende kracht. Of ik, ook als dat centrum eens naar hooger niveau verplaatst zal zijn, den moed en het geloof zal ontvangen, om voort te blijven gaan, ... weet ik niet. Maar zeker doet geheel de positie waarin ik verkeer, mij uw bezit waardeeren, zooals niet dikwijls het leven des éénen door den anderen als onmisbaar wordt gevoeld". (342).

Ja, soms heeft het den schijn, alsof hij zijn afhankelijkheid van Groen overdrijft: „Alleen als rijstje aan uw stam kan ik leven" (284). Toch geloof ik niet, dat hier sprake is van zelfbedrog. Men vergeet niet, dat Kuyper aan het begin stond van zijn loopbaan. Groen, de „incarnatie van het beginsel", is zijn „Leidstar" en veldheer. Bij alle vrijheid van beweging voelt hij zich slechts onderaanvoerder. Groen heeft de richting en het doel aangegeven, hij zelf wil niets anders zijn dan werfagent. „Gij zijt ons hoofd en blijft dit. Ge hebt mij een smal deel toevertrouwd en van de vrijheid mij als ministre plénipotentiaire verleend heb ik een ruim gebruik gemaakt. Maar ministre was en is mijn rol, slechts groepen om onder de kleinere burgerij waar ik thans hoor, naar den eisch van dat volk tot bereiking van uw doel mee te werken. Gij hebt onze richting gesticht. Ik kan wegvallen, maar gij blijft. ... Ik zing het volkslied op mijn speeltuig en met mijn keel, maar dat volkslied is van u. Van u ontving ik het." (271).

Voor Groen van zijn kant is het optreden van Kuyper een zielsverheuging geweest. In dezen jongen predikant vond „de veldheer zonder leger" ten laatste, op zijn ouden dag, na zoovele malen smartelijk teleurgesteld te zijn geweest door onbegrip en wankelmoedigheid van geestverwanten, een geestelijken erfgenaam, die zijn hoofdgedachten begreep en volkomen beaamde.

Zoo groeit er weldra een intimiteit tusschen hen, waarvan de briefwisseling het welsprekend document is. Zij veroorlooft Groen de mededeeling ook van onvoldragen denkbeelden en van emoties, die anderen zouden misverstaan. Aan Kuyper kan hij toevertrouwen, dat de dood van Thorbecke hem „geweldig aangegrepen" heeft, want hij kan er aan toevoegen: „Dit voor u alleen. Anderen zouden dit niet begrijpen; gij wel." (185 v.). Omgekeerd maakt ook hij aanspraak op onbeperkt vertrouwen: „Deel mij steeds gerust alle uwe pensées en arrières-pensées mee. Ze blijven een veilig geborgen bezit van uwen u zeer liefhebbenden medestrijder en vriend." (67).

Steeds meer gaat hij Kuyper beschouwen als den aangewezen leider, voorzitter van zijn levenswerk. Hij wenscht zichzelf op den achtergrond te plaatsen en zich in de eenzaamheid van zijn studeerkamer te beperken tot historisch onderzoek en uitsluitend principiële voorlichting. De vermoede strijder snakt naar rust. „Aan de politieke of kerkelijke schermutselingen van het heden kan ik geen deel nemen. En die taak is nu in goede hand. Ik moet stilte nemen mijn weg gaan, zoolang ik nog kan" (195). De leiding van de praktische politiek moet Kuyper nu van hem overnemen. „Ik ben niet meer ter raadgeving voor de politiek van het oogenblik geschikt. Daarom juist is, bij mijn emeritaat, uw optreden mij een voorrecht zoo opmerkelijk en zoo onwaardeerbaar" (248).

Zoo gemakkelijk als hij het zich had voorgesteld ging dat evenwel niet. Want Kuyper kan zijn steun niet missen. Hij vraagt voorlichting en kritiek. „Zullen wij, domin's, iets doen aan de journalistiek, dan moeten de H.H. staatslieden ons de materie gereed maken" (115). Hij schudt de politieke programs uit zijn mouw en legt ze Groen ter adhaesie voor, ondanks diens angstvalligen tegenzin om zich op onderdeelen vast te leggen. Bij alles wat hij op touw zet, wil hij voor zichzelf en tegenover anderen de zekerheid hebben, dat Groen achter hem staat. „De toekomst onzer positie eischt, dat tot den einde toe voor het publiek blijke, dat uw profetenmantel op De Standaard rust" (257). Groen mag zich niet terugtrekken uit den strijd. Hij zegt het, meester van de taal en psycholoog die hij is, met een keus van woorden en op gebiedigen toon, maar ondertusschen zegt hij het toch: „...hoe vreemd het ook voor mijn jaren zij, u, den man, dien ik zoo uit heel mijn hart vereer, en voor wiens bezit ik den God van mijn leven en den God van mijn vaderland zoo vurig dank, te dringen op een weg, waar een onverwinnelijk gevoel mij zegt, dat gij niet ontbreken moogt, toch doe ik het. Ik weet, gij dult dat in mij om de liefde die ik u persoonlijk, om de liefde die ik de zaak die u heilig is, toedraag". (41). Is Groen leider bij de gratie Gods, dan mag hij zich niet onttrekken aan „de ontzettende verplichting die zulk een gratia met zich brengt" (82).

En doorgaans, zij het soms tegen wil en dank, geeft Groen gehoor aan den aandrang van zijn jongen vriend. Hem, die nooit rust gekend had, was ook nu het welverdiende otium cum dignitate niet vergund.

Maar het moet hem daarbij wel eens vreemd te moede zijn geweest. Niet alleen terwille van Kuypers gezondheid verontrust hem diens enorme be-

drijvigheid. Het tempo wordt hem soms te machtig! Na al de slapheid en fuilloosheid, die hij jarenlang tevergeefs gestried had, verbijstert hem bijkans dit overweldigend élan. Zijn leeftijd, antecedenten en betrekkingen zitten hem in den weg.

Soms bekruipt hem de vrees, dat Kuyper de zaken op de spits drijft. Bedachtzame vrienden waarschuwen: Laat u door dien onstuimigen man niet meeslepen; hij forceert beslissingen, die gij niet voor uw verantwoording kunt nemen.

Maar al dringt Groen aan op matiging en voorzichtigheid, die vermaningen en waarschuwingen krijgt Kuyper alleen zelf te hooren. Vallen anderen, die wel gaarne verwijdering tusschen hen willen slichten, den laatste openlijk aan, dan kiest Groen zonder omwegen partij. Een „zoetsappige karakterloosheid die den medestander aan verzuizing prijsgeeft" (253) druischt tegen heel zijn karakter in. En voelt hij zich, om niet met zijn eigen overtuigingen in strijd te geraken, gedwongen om in 't publiek voor een verschil van meening tusschen hem en Kuyper uit te komen, dan formuleert hij zijn bezwaren zoo, dat op hun onderlinge homogeniteit toch de nadruk valt.

„Van u te verschillen doet mij altijd leed", schrijft hij aan Kuyper (291) en heel de briefwisseling bevestigt dat. Maar tevens en voorgoed, ondanks alle latere beweringen van het tegendeel, bewijst zij, dat Kuyper in den volsten zin Groens opvolger mag heeten. Jure suo, maar met Groens algeheele instemming.

H. SMITSKAMP.

VAKWETENSCHAP EN PRAKTIJK

De beteekenis van de Prot. Chr. Centrales en Vakorganisaties van patroons voor het kerkelijk, politiek en maatschappelijk leven in ons vaderland.

IV.

De historische misvatting in de beteekenis.

De geschiedenis der Christelijke patroonsorganisatie in Nederland toont, dat niet altijd de beteekenis van, het onderscheid tusschen, het verschillend karakter van, en het verband met de centrale patroonsorganisatie en de patroonsvakorganisatie, den oprichters duidelijk voor oogen heeft gestaan. Dat heeft schade gedaan aan de ontwikkeling van beide soorten van organisaties en het heeft zeer verwarrend gewerkt. Het organisch verband, dat bij een goeden opbouw van de Christelijke patroonsorganisatie tusschen beiden moet bestaan, heeft daaronder geleden.

De Christelijke Centrale organisatie toch moet, wil zij goed functioneeren, mede opgebouwd worden uit de vakorganisaties van patroons, en de verschillende vakorganisaties moeten in de Centrale organisatie als 't ware hun toporganisatie vinden.

Zoo heeft men het echter in het verleden niet gezien. De Centrale organisatie werd ingericht als de „stands" organisatie, d.i. de organisatie, waarbij ieder, die tot den patroons„stand" behoorde, zich kon aansluiten. De „vak" organisatie van patroons zag men tweedig. Eenerzijds een vakorganisatie of ondernemersorganisatie die, zuiver „technisch" bedoeld, zich ten doel stelde de verheffing van het vak, anderzijds de vakorganisatie, die een meer sociale functie vervulde en over loonen, arbeidsvoorwaarden etc. te beslissen had.

Dat deze twee, n.l. de economische en de sociale functie der vakorganisaties, niet te scheiden zijn, heeft de praktijk nu reeds jaren lang geleerd, maar in het verleden heeft men dat blijkbaar niet ingezien. De eene misvatting volgde ten deze op de andere.

Het gevolg echter van deze misvattingen was een tasten en zoeken, waarbij men voor de „stands" organisatie en soms ook voor de „sociale" vakorganisatie van patroons, meermalen het Christelijke karakter bepleitte, maar voor de „technische" vakorganisatie zulks niet noodzakelijk en wenschelijk achtte.

De misvattingen hoopten zich op.

De „neutrale" organisaties, die zich gaarne, ook nu nog, als z.g. zuiver vaktechnische organisaties aandienen, trokken de Christelijke patroons tot zich en onttrokken deze aan de eigen principiële organisatie.¹⁾

1) Men behoeft zich daarover niet te verwonderen. De principiële en praktische beteekenis der Christelijke patroonsvakorganisatie werd zelfs veel later nog niet beseft. (Zie: „H. Diemer, De ontwikkeling tot bedrijfsorganisatie", blz. 99—107). Trouwens, in arbeiderskringen is er ook veel gedokterd. (Zie: C. Smeenk en P. van Vliet, Een held in volle wapenrusting. A. S. Talma, blz. 50—51.) Vrij spoedig bleek, dat aan z.g. technische vragen in de meeste gevallen andere PRINCIEPELE vragen ten grondslag lagen. Onze patroons waren toen echter reeds in de „neutrale" organisaties ingeburgerd. Meerderen probeerden aanvankelijk als „zoutend zout" daarin werkzaam te zijn, en het valt niet te ontkennen, dat meermalen in „neutrale" organisaties onder leiding van onze Christelijke patroons opbouwende arbeid is verricht. Het ging er echter mede als in de tweede helft der vorige eeuw met de Christelijke onderwijzers op de openbare school. Hun opbouwende arbeid had tot gevolg, dat de beginselen niet steeds zuiver werden gehouden en dat lichtgeloofige broeders op een dwaal-

Had m
het laa
dezer e
plaats
lijke p
trale o
warm b
zouden
lijke p

Toen i
gesticht,
deze or
Christelij
standers
De prac
dergelijk
ook op
heid
bouw en
nisatie.

Datzelf
Christelij
sociale e
daarvan
dat Boaz
Dat Boaz
trale, r
vakorgar
enkelen,
Ongetve

laatst de
pleit voo
gentalen
tot deze
tische uit
de richtl
hij de m
lijke va
koos hij
weg moe
van arbe
rijke pol
ling. Hel
De mees
stand en
onder h
sterk he
zich een
waarin
selen in
en correc
De ontv
satie wa
reeds d
organis
Onze v
niets voo
Boaz zo
behande
werp. Zi
beweerd
niet veel
vakorgar
aan de
vooral t
allerlei
verkege

In pl
kleine,
van onz
arbeiden
Christelij
takken.
jarenlan
men „n
het enki
organis
lijn te tr
optima
Zoo g

door we
„technisch
met ethis
geloofbeli
der tot u
Christelijk

2) Well
energiek o
lijnen de
Chr. Soc.
organisatie
234) „De
gingen. A
naar de v
sterking v
niet op v
vereenig
cree nog.
Blz. 235

van Chris
Resturenb
gewenscht
der arbe
dit laatste
En vere
niet op v
vereenig
cree nog.
Blz. 235
van Chris
Resturenb
gewenscht
der arbe
dit laatste
En vere
niet op v
vereenig
cree nog.
Blz. 235

1) Briefwisseling van Mr. G. Groen van Prinsterer met Dr. A. Kuyper, 1864—1876. Kampen 1937.